

AVUI PARLA...

per Jesús Bernat

Toponímia: Situació Actual

*Vistabella està en un alto
Atzeneta en un planet
Xodos damunt la roca
Benafigos en un collet*

1- TOT ESTA BATEJAT

La toponímia, allò dels noms dels llocs, és una disciplina auxiliar de moltes altres. Amb un simple recull dels noms de barrancs, fonts, tossals, roques, partides o arbres singulars d'un terme, hom pot fer-se una idea -una lleu idea- de la seua riquesa botànica, de la forma de vida d'antics masovers o de l'economia dels seus habitants de temps passats. També a l'excursionista li agrada conèixer els noms d'allò que albira, xafa o admira. De ben segur que, amb aquesta informació, complementa la seua activitat i comprén una mica més el mon.

2- ELS MAPES EXISTENTS

Les fonts d'informació del caminant solen ser els mapes publicats d'una determinada zona. En estudiar el terme d'Atzeneta del Maestrat vam haver de fer un buidat de la cartografia existent (mapes 1:50.000 de l'IGC i de l'exèrcit, 1:25.000 de l'IGC i 1:10.000 de la Conselleria de Medi Ambient) i en vam extreure una sèrie de característiques que exposem a continuació:

Als mapes 1:50.000 de l'Instituto Geográfico y Catastral hi ha un considerable tractament cromàtic i cal·ligràfic, amb diferent presentació pels barrancs, partides, relleu, masos i vies. Hom pot considerar que, tenint en compte l'escala, la densitat toponímica hi és important. Amb tot, una constant de l'època, la castellanització, i la manca

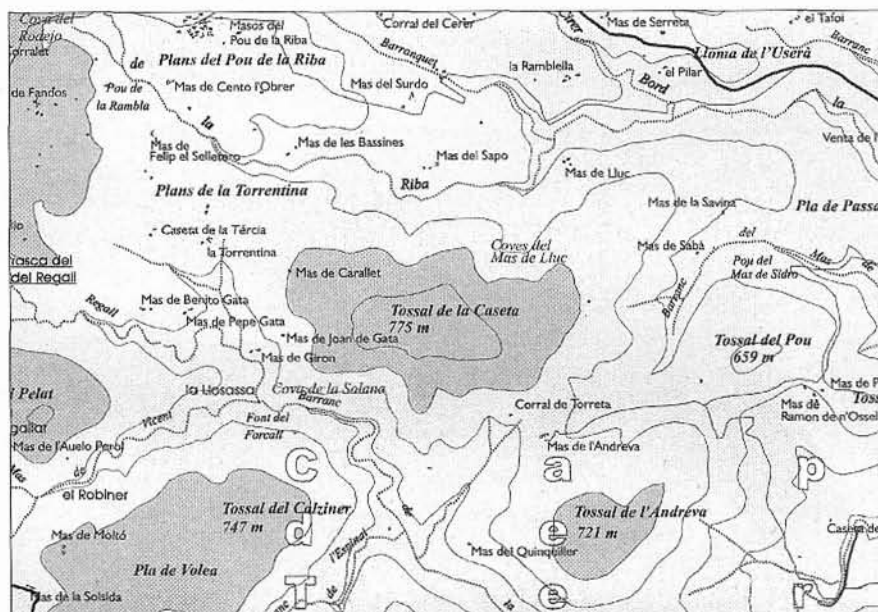
de precisió en la representació dels noms, fan que, toponímicament, siguen deficients: castellanització dels genèrics; *Masía, Caserío, Barranco, Molino...*; traducció de topònims: *Yesar* per *Algepsar*; castellanització de grafies: *Archilaret* per *Argilaret*; canvis ortogràfics que porten a confusions: un *Molí* de les Piques transformat en *M.º Espigues*, com si tinguera alguna relació amb el blat; i unes *Artigues* -formes d'arrabassar i abancalar- passen a ser *Las Ortigas* -element botànic de tots conegut; faltes d'ortografia: *Seba* per *Ceba*, *Bobalar* per *Bovalar*, *Visén* per *Vicent*...

Al mapa 1:25.000 de 1984 (també de l'IGC), sobre una escala menor, només representa, del terme estudiat, la partida de Meanes, i s'hi observa una pèrdua de la densitat toponímica. Desapareixen els noms dels camins i carreteres, però hi ha una millora i un respecte per la llengua del lloc (s'inclou un vocabulari de genèrics). Queden, però, desiguals els resultats. Així, apareix *Masía Algepsar* que manté el genèric castellà amb l'especificatiu valencià. Un normalitzat i normativitzat *Assegador del Cantal Pardo* al costat d'un *Azagador de Montardit* sense notícies d'haver canviat de territori lingüístic. La presència de l'apòstrof en *Mas d'Albert* a la vora d'un *Mas de Arxilaret*, sense apostrofar i amb un noble però desafortunat intent de correcció ortogràfica.

El Servicio Geográfico del Ejército sembla interessar-se només per les qüestions estratègiques i la toponímia s'hi redueix considerablement. L'enquesta no és una pràctica comuna per l'elaboració d'aquests mapes: tot passa per copiar dels ja existents augmentant la quantitat d'errades. Els fulls són del 1988 i del 1993 però no s'han tingut en compte els criteris del 1:25.000 del 1984. La peresa esmentada els ha portat a multiplicar les errades dels fulls de l'IGC: el *Mas de Roc*, ara és de *Rou*; el *Mas del Collao* passa a ser propietat de *Collados*; el *Barranc del Gorg* ja és un *Arroyo de Gore*; i segueixen, no cal dir-ho, els *Chitano*, *Archilaret*, *Molino Espigues*, etc...

La Conselleria d'Obres Públiques primer, i la de Medi (o mig?) Ambient després, disposen d'uns fulls a escala 1:10.000. El valor toponímic és semblant als ja esmentats però amb més delit. En amainar l'escala, augmenten els defectes. Per no fer-ho llarg: el *Mas Propet* queda, paradoxalment, més lluny del poble.

En resum, la cartografia oficial ha menyspreat sistemàticament la toponímia. Si afegim el menyspreu per la nostra llengua, el resultat és evident. Moreu-Rey, impulsor de l'estudi de la Toponímia dins la nostra llengua, ens contà una anècdota que recull, clarament, l'esperit de l'oficialitat hispànica.

"Detall del mapa d'Atzeneta del Maestrat, 1:20.000, toponímia JESÚS BERNAT".

En revisar els fulls 1:50.000 del Pirineu hi trobà un *Pico de los Muy Felices*. Estranyat per la coentor del topònim, en feu un seguiment i va descobrir que aquest amagava un *Pic dels Tres Hereus*. Hom suposa que el cartògraf, situat sobre els Pirineus, només considerava com a llengües l'espanyol i el francès, per tant, allò havia de ser un galaic *Três Heureux* que aportava felicitat a la serrallada.

3- ESPERANCES CARTOGRAFIQUES

No cal dir que d'Alcanar cap amunt l'Institut Geogràfic de Catalunya fa les coses d'un altra manera i que l'estima per la llengua també es mostra en el respecte pels noms de lloc.

Ací, en els darrers anys, la Conselleria d'Educació, la Societat d'Onomàstica i la Universitat de València han fet possible la publicació de centenars d'estudis toponímics. La Conselleria de Cultura ha encetat la publicació de breus reculls amb uns esquemàtics mapetes que són el fruit d'enquestes dels diferents pobles valencians: *Toponímia dels Pobles Valencians* (Atzeneta del Maestrat, Xàtiva, Benaguasil, Torres Torres i Algímia d'Alfara, La Vall d'Albaida, Fontanar del Alforins són fins ara els opúscles publicats). Alcoi, a més del llibret, ha editat un CD d'extens contingut cartogràfic i toponímic amb una atractiva presentació audiovisual. En els darrers dos anys s'ha portat a terme una enquesta toponímica de tot el país sobre fulls 1:10.000. Aquest corpus es farà servir per anar

completant la col·lecció dels pobles valencians. Aquest mateix recull, amb la col·laboració de la Universitat de València i la Conselleria de Medi Ambient, ha de servir per a la creació d'un Atlas del nostre país. Per últim, esperem que la creació de l'Institut de Cartografia -dependent de la Generalitat i la Universitat Politècnica- no obli de l'aspecte toponímic en les seues publicacions.

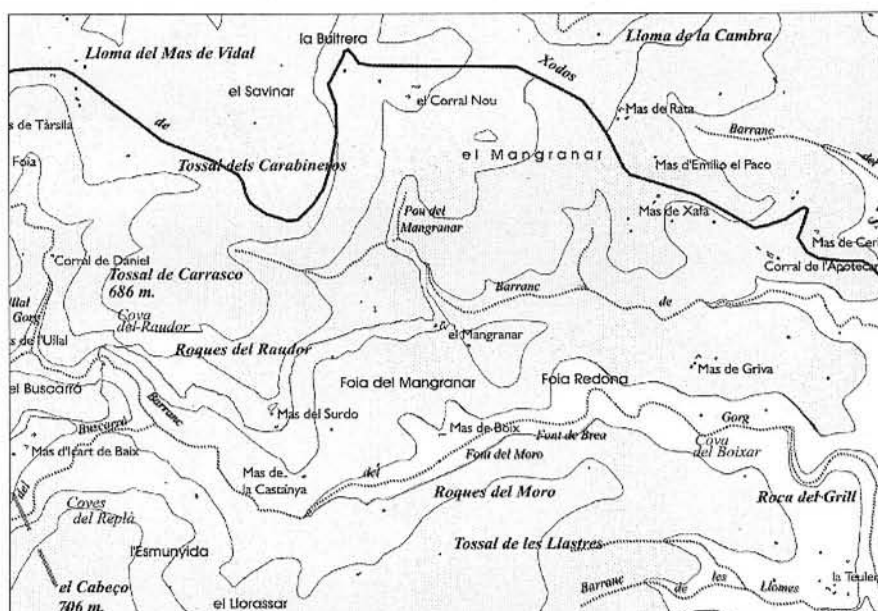
No fa massa, l'editorial Alpina afegia a la seua col·lecció el mapa dels voltants de Penyagolosa, amb l'estima pels noms d'un caminant com Enric Roncero. També alguns ajuntaments, com ara Cintores, Castelló de la Plana o Atzeneta del Maestrat, han publicat mapes del seu terme, fruit d'estudis de toponímia local.

4- I EL C.E.C.?

No estem cecs, no volem oblidar la preocupació que el Centre Excursionista té en l'organització de cadascuna de les caminades programades. Dins la seua magnífica publicació apareixen esquemes amb hores, minuts i segons de cada tram xafat. La temporalització queda palesa, però encara trobem a faltar una major correcció en la toponímia. Evidentment, ara com ara, les fonts consultades en són deficitàries i és fàcil perpetuar-ne les errades.

Amb tot:

*Caminem per poder ser
i volem ser per caminar.*

"Detall del mapa d'Atzeneta del Maestrat, 1:20.000, toponímia JESUS BERNAT".

OPTICA MAYOR

• Més de 140 establiments a tota Espanya •

C/ Major, 16 - CASTELLÓ

• Tel. 964 23 53 12

**PREUS
especials
als socis del
C.E.C.**